

Nr 234.

Av herr **Lindhagen m. fl.**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i 13 § regeringsformen.

Regeringsformens § 13 lyder: »Vill Konungen börja krig eller sluta fred, kalle då till ett utomordentligt statsråd statsrådets samtliga ledamöter, framställe för dem de skäl och omständigheter, som härvid till övervägande förekomma, samt äske däröver deras yttranden, vilka de skola var för sig med den ansvarighet 107 § bestämmer, till protokollet avgiva. Konungen äge därefter makt att fatta och utföra det beslut, som han för riket nyttigast finner.»

Ett upphävande eller en begränsning av dessa Konungens rättigheter eller åtminstone rätten att förklara krig påyrkades motionsvis vid riksdagarna 1871, 1883, 1889, 1896, 1909 och 1911. Vid sistnämnda riksdag, då frågan framfördes av E. Wavrinsky, yrkades, att § 13 måtte erhålla följande avfattning: »Konungen må ej börja krig eller sluta fred utan riksdagens, genom båda kamrarnas beslut meddelade samtycke till Konungens därom avgivna proposition.» Förslaget avsågs liksom vid föregående tillfällen.

Konstitutionsutskottet lämnade år 1911 en historisk redogörelse, som av en reservant, friherre Bonde, sammanfattades sålunda: »Den ganska omfattande historiska utredningen, som utskottet uti detta betänkande i år har lämnat, ådagalägger, att uti vårt land från äldsta tider 'folkets medgivande' erfordrats, innan Konungen kunnat inleda landet uti krig och att den gamla konungabalkens stadganden i detta avseende dessutom genom de avgivna konungaförsäkringarna städse blivit fastslagna, och utskottet åberopar även att till och med konung Gustaf II Adolf icke uraktlät, att som det heter: 'med ständerna över-

Bihang till riksdagens protokoll 1916. 4 saml. 106 häft. (Nr 234—238.) 1

lägga om sina stora krigsföretag'. Ständernas bestämmanderätt över krig och fred blev genom regeringsformerna 1719 och 1720 ytterligare bekräftad och ansågs till och med så okränkbar, att märkligt nog ej ens konung Gustaf III, då han 1772 sökte krossa ständernas makt, vågade att helt och hållet trotsa denna det fria svenska folkets oestridda rättighet. Det var först vid statskuppen år 1789 som han för att legalisera sitt eget grundlagsbrott tilltvingade sig med enväldsmakten även den oinskränkta rätten att utan ständernas hörande börja krig. Det var alltså en ganska färsk nyhet uti det svenska statsskicket, som fastställdes genom 1809 års även uti andra avseenden tämligen egenomliga regeringsform.»

I det av konstitutionsutskottet år 1809 framlagda förslaget till ny regeringsform motiverade utskottet utförligt denna avvikelse från det svenska statsskickets urgamla grundsatser. I första hand, sades det, var förslagets ståndpunkt föranledd av fäderneslandets dåvarande ställning. Dess självständighet berodde av de förbund med andra makter, som kunde vinnas, och sådana förhandlingar tilläto ej långa betänkligheter. Vidare ansåg utskottet det vara omöjligt att fastställa någon bestämd skillnad mellan ett anfallskrig och det nödtvungna försvaret. Om grundlagarna förbjöde en konung att föra krig vad hindrade för övrigt, frågade utskottet, den krigslystna monarken att förmå sina grannar till fredsbrott. Förändrade tidsförhållanden ansågos jämväl nödvändiggörande den nya grundsatsens tillämpning. Krigen började i allt vidsträcktare omfattning utan krigsförklaring och detta jämte förändringarna i krigets teknik krävde enhet i beslut och full kraft i medlen att utföra dem. Slutligen hade Sveriges militärgeografiska läge enligt utskottets uppfattning i hög grad förändrats. Vissa omgivande länder hade genom erövringar trängt Sverige närmare och naboländerna hade vuxit i styrka.

Dessa skäl för bibehållandet av ifrågavarande kungliga prerogativ ansåg även 1911 års konstitutionsutskott i stort sett ännu hava giltighet, ja, till och med snarare vunnit i betydelse. Därtill inlät sig utskottet på en närmare redogörelse för de olika garantier mot missbruk, som författningen i övrigt erbjöd, och vilka utskottet ansåg undanröja alla farhågor. Genom bestämmelsen i värnpliktslagen, att beväringens första uppbåd eller delar därav icke finge på Konungens bud föras utom landets gränser annat än till rikets försvar samt genom det konstitutionella ansvaret för statsråd, som kontrasignerade ett häremot stridande beslut, ansåg utskottet det dessutom vara klart, att härordningens uppgift vore landets försvar och icke angrepp mot andra länder. Någon

ytterligare garanti genom riksdagens medbestämmanderätt i fråga om krig vore därför obehöfvig. Den kunde, ansåg utskottet, till och med bliva farlig, enär riksdagens inkallande under en svår intressekonflikt kunde föranleda den främmande staten till att börja krig. Enligt utskottets mening voro garantierna i fråga om Konungens rätt att börja krig sålunda fullt betryggande, samtidigt med att den styrande makten beretts den handlingsfrihet, som är nödig för tillgodoseendet av landets högsta statsintressen. Med anledning därav, att till stöd för förslaget om en grundlagsändring på denna punkt en gång åberopats föredömen från författningarna i Frankrike, Nordamerikas Förenta stater, Schweiz, England och Norge, sökte utskottet visa, att i Norge gäller i själva verket enahanda ordning som hos oss. I fråga om de åberopade tre republikanska författningarna gjorde utskottet gällande, att för Schweiz rådde säregna förhållanden och att i de båda andra fallen statschefen i realiteten hade tillräcklig makt att framkalla krig, även om han formellt ej hade rätt att börja sådant. Vad beträffar förslaget att Konungen ej borde få sluta fred utan riksdagens samtycke, ansåg utskottet en sådan garanti onödig.

Det var tysk-franska kriget 1870—71, som frammanade tanken att i vår grundlag skapa dessa ytterligare garantier mot dylika äventyrligheter. Den nu pågående världskrisens rysligheter äro ännu mer ägnade att rikta uppmärksamheten på denna sak. Det måste vara en plikt att just nu inrikta bemödandena på att avskaffa kriget i tänkesätten och författningarna.

Den uppfattning, som år 1809 gjorde sig gällande uti förevarande detalj av nämnda stora spörsmål får säkerligen sin förklaring i den förvirrade situationen för tillfället. Sedan denna uppfattning av tradition hållits vid makt under ett århundrade, bör den nuvarande tidens tecken och erfarenheter hava lärt oss, att det riktigaste ändock är att på denna punkt demokratisera vår författning, vilket för övrigt som sagt endast betyder ett återupplivande av en gammal svensk författning. Möjlighet till missbruk av ifrågavarande kungliga prerogativ är icke utesluten. I varje fall leder i kritiska tider, såsom erfarenheten ock lärt oss, dess blotta tillvaro lätt till oavlåtliga misstankar å ena sidan, att prerogativet skall brukas, och illa tyglade förhoppningar hos andra, att så måtte ske. Olägenheterna för att ej säga vådorna av ett sådant osäkerhetstillstånd skulle undanröjas genom att riksdagen återvunne sitt forna medinflytande och ett ingalunda oviktigt bidrag lämnades till att bana väg för den nya folkliga syn på dessa ting, som ensam kan gå till rätta med det onda.

Den nuvarande tiden kräver emellertid för vårt land ett ytterligare steg i denna riktning och ett ytterligare stöd för nämnda upplysningsarbete genom att ur konstitutionen helt och hållet avlägsnas uttrycket »börja krig». Vårt folk har icke bruk vidare för ett rådant perspektiv och vill säkerligen, under inga förhållanden vidare begagna sig av detsamma. Uppenbart är att vårt avståndstagande från kriget samt vår fasta vilja till neutralitet och fred med hela världen skulle på ett övertygande sätt befastas inåt och manifesteras utåt genom en sådan grundlagsändring.

Man kan säga att en sådan lagändring redan i viss mån funnit tillämpning. Enligt 74 § regeringsformen kan där omnämnd och medgiven rekvisitionslagstiftning ej begagnas annat än då krigsmakten eller någon del därav ställes på krigsfot »vare sig för upprätthållande av rikets neutralitet, därest den, vid krig mellan främmande makter, av någon bland de krigförande skulle hotas eller kränkas, eller för avvärjande av ett befarat eller börjat angrepp». Denna formulering infördes på yrkande av Adolf Hedin i syfte att fastslå, att rikets krigsmakt icke finge användas för angrepp på främmande makt. Till fullföljande av denna av riksdagen tidigare godkända linje bör nu steget tagas fullt ut genom en motsvarande ändring av § 13, varvid uttrycket »börja krig», som faktiskt öppnar möjlighet för Konungen att inleda landet i krig, givetvis bör helt utgå. Ett angrepp från Sveriges sida på någon främmande makt måste vara fullständigt uteslutet. Och vid omformulering av § 13 bör följaktligen åt densamma givas en avfattning, som otvetydigt fastslår detta.

Då ju möjlighet ändå förefinnes, att landet kan bli indraget i något krigstillstånd genom anfall eller neutralitetskränkning utifrån, bör samtidigt stadgas nödigt medinflytande för riksdagen i avseende på viktigare avgöranden till avvärjande av befarat angrepp ävensom vid fredsslut.

Då en formulering av ovannämnda önskemål lämpligen bör ske genom en särskild beredning samt det är angeläget att ett förslag i ämnet framlägges för riksdagen inom nu löpande valperiod för andra kammaren, hemställes sålunda,

att riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring i grundlagen, att uttrycket »börja krig» i § 13 regeringsformen utgår samt att riksdagen tillförsäkras

medinflytande såväl på viktigare avgöranden till av-
värjande av befarat angrepp som jämväl vid fredsslut.

Stockholm den 18 mars 1916.

<i>Carl Lindhagen.</i>	<i>Hj. Branting.</i>	<i>F. V. Thorsson.</i>
<i>Herm. Lindqvist.</i>	<i>Värner Rydén.</i>	<i>Nils Persson.</i>
<i>Erik Palmstierna.</i>	<i>Viktor Larsson.</i>	<i>Bernh. Eriksson.</i>
	<i>Rick. Sandler.</i>	
